कृषि-मौसम सल्लाह बुलेटिन

[Agro-met Advisory Bulletin (AAB)]

नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद्, राष्ट्रिय कृषि वातावरण अनुसन्धान केन्द्रद्वारा
नेपाल मौसम विज्ञान विभागसँगको सहकार्यमा जारी

वर्ष-१२, अंक-२५ | अवधिः १६-२२ असोज, २०८३ | १६ असोज, २०८३

मौसमी सारांशः

- गत साताको सुरूमा बङ्गालको खाडीमा विकसित गहिरो न्यून चापीय क्षेत्रको प्रभावका कारण मनसुनी वायुका साथै पश्चिमी वायुको कारण देशभर वर्षा मापन भएको छ। लुम्बिनी प्रदेश र गण्डकी प्रदेशका थोरै केन्द्रहरूमा ३००.० मिलिमिटरभन्दा बढी र देशका अन्य केन्द्रहरूमा ५०.० मिलिमिटरभन्दा बढी साप्ताहिक कुल वर्षा मापन भएका छन्। देशका अधिकांश उच्च पहाडी तथा हिमाली भू-भागमा हिमपात भएको छ। देशभरमा वर्षा मापन भएका अधिकांश केन्द्रहरूमा सरदरभन्दा बढी वर्षा मापन भएको छ। वर्षाको कारण गत साता देशका अधिकांश केन्द्रहरूमा साप्ताहिक औसत अधिकतम तापक्रम र धेरै केन्द्रहरूमा न्यूनतम तापक्रम दुवै सरदरभन्दा कम मापन भएका छन्।
- देशभर मनसुनी वायु, पश्चिमी वायु तथा स्थानीय वायुको आंशिक प्रभाव रहनेछ।
- हिमाली भू-भागः कोशी, बागमती र गण्डकी प्रदेशमा साताभर थोरै स्थानमा, कर्णाली र सुदूरपश्चिम प्रदेशमा साताको मध्य र अन्त्यमा थोरै स्थानमा तथा साताको सुरूमा एक-दुई स्थानमा साथै लुम्बिनी प्रदेशमा साताको मध्यमा थोरै स्थानमा तथा साताको सुरू र अन्त्यमा एक-दुई स्थानमा हल्कादेखि मध्यमसम्मको वर्षा/हिमपातको सम्भावना छ।
- पहाडी भू-भागः कोशी, बागमती र गण्डकी प्रदेशमा साताभर थोरै स्थानमा, लुम्बिनी, कर्णाली र सुदूरपश्चिम प्रदेशमा साताको मध्य र अन्त्यमा थोरै स्थानमा तथा साताको सुरूमा एक-दुई स्थानमा हल्कादेखि मध्यमसम्मको वर्षाको सम्भावना छ।
- तराई भू-भागः कोशी, बागमती र गण्डकी प्रदेशमा साताभर थोरै स्थानमा, लुम्बिनी प्रदेशमा साताको मध्यमा थोरै स्थानमा तथा साताको सुरू र अन्त्यमा एक-दुई स्थानमा, सुदूरपश्चिम प्रदेशमा साताको मध्य र अन्त्यमा थोरै स्थानमा तथा साताको सुरूमा एक-दुई स्थानमा साथै मधेश प्रदेशमा साताभर एक-दुई स्थानमा हल्कादेखि मध्यमसम्मको वर्षाको सम्भावना छ।
- अधिकतम तापक्रम साताको मध्यमा हल्का घट्ने सम्भावना छ। न्यूनतम तापक्रम उल्लेखनीय परिवर्तन नहुने सम्भावना छ। अधिकतम र न्यूनतम तापक्रम दुवै औसतको आसपास नै रहने सम्भावना छ।

कृषि सारांश

- भारी वर्षा र हावाहुरीबाट लडेको, पाकेको धानलाई सक्दो चाँडै काटेर, थ्रेश गरी र दाना सुकाइ बिक्री गर्नुहोस्। भिजेर भण्डारण गर्न नमिल्ने धानलाई बिग्रनबाट जोगाउन नजिकको मिलसँग समन्वय गरी बिक्री गर्ने वा चिउरा, भुजा बनाइ प्रयोगमा ल्याउनुहोस्।
- धानको बीउ छनोटको लागि बोट नढलेका, एकनासले पाकेका, रोग नलागेका पुष्ट बाला संकलन गरेर चुटानी गरि राम्रोसँग घाममा सुकाएर भण्डारण गर्नुहोस्।
- धानमा कालोपोके रोग लागेमा रोगग्रस्त बाला संकलन गरी नष्ट गर्ने साथै धानको बाला निस्कने र फूल फुल्ने अवस्थामा गरी दुईपटक टेबुकोनाजोल ५०% डब्लुजी र ट्राइफ्लोक्सिस्ट्रोबिन २५% डब्लु/डब्लु (Nativo ७५% डब्लु जी) ०.५ ग्राम प्रतिलिटर पानीको घोलमा वा प्रोपिकोनाजोल २५ % ई सी १ एमएल प्रतिलिटर पानीमा घोलेर छर्कनुहोस्।
- उच्चपहाडको लागि सिफारिस गरिएका गहुँका जातहरू- मुडुले-१, हिमगंगा, तिला, सुर्मा, च्याखुरा, मुनालमध्ये उपलब्ध जातको गणुस्तरीय बीउ (६.० केजी प्रतिरोपनीको दरले) भाइटाभ्याक्स-२०० वा कार्बेन्डाजिमयुक्त विषादी २ ग्राम प्रतिकेजी बीउका दरले उपचार गरेर छर्नुहोस्।
- मध्यपहाडदेखि उच्चपहाडको लागि सिफारिस गरिएका तोरीको जात; लुम्ले-१, मध्यपहाडको लागि प्रगति र सुर्खेत स्थानीय तोरी-३, बेंसीको लागि उन्नति र प्रितीमध्ये उपलब्ध जात ०.५ केजी प्रतिरोपनी वा ०.३४ केजी प्रतिकट्ठा बीउका दरले बीउको व्यवस्था गर्नुहोस्।

- मध्यपहाडमा तितेफापर १, तितेफापर २ र मिठेफापर १ जस्ता सिफारिस जातका फापर लगाउन सुरू गर्नुहोस्।
- हावाहुरीको कारण ढलेका उखुलाइ उठाइ ४-५ वटा लाँक्रालाई एकीकृत गरी डोरीले बाँध्नुहोस्।
- तीनपाते सुन्तलाको बीउ नर्सरीमा जमाउन सुरू गर्नुहोस्।
- स्याउको व्यावसायिक गुणस्तर कायम राख्न फलको रंग, कडापन, बीउको परिपक्वता र जात अनुसारको उचित टिएसएस मात्रा (जस्तैः रेड/रोयल डेलिसियस १०-११, गोल्डेन डेलिसियस र गाला १२, तथा फुजी १६ डी. ब्रिक्स) जाँच गरेर मात्र फलमा चोट नलाग्ने गरी टिप्नुहोस्। टिपिसकेपछि तुरुन्तै शीतल छहारीमा राखिएका फलहरूलाई राम्रोसँग सफा र ग्रेडिङ गरी, भण्डारण क्षमता बढाउन क्यालिसियम क्लोराइडले उपचार गरेर खाद्य-उपयुक्त मैनको पातलो तह लगाउनुहोस्। फललाई सुरक्षित राख्न स्टाइरोफोम जालीमा बेरेर, हरेक तहमा डेकप्लेट राखी १० केजी अट्ने ५ प्लाई १६० पिएसआई क्षमताका भेन्टिलेसनयुक्त कार्टुनहरूमा प्याक गरी उपयुक्त ढुवानीका साधनद्वारा जतिसक्दो छिटो गन्तव्यमा पुऱ्याउनुहोस्।
- खुर्सानीमा कोत्रे रोग व्यवस्थापनको लागी रोगग्रस्त डाँठ तथा फलहरूलाई हटाउनुहोस्। मौसम सुधार भएपछि मात्र क्लोरोथालोनिल विषादी २ ग्राम प्रतिलिटर पानीको दरले ८-१० दिनको फरकमा २-३ पटकसम्म सम्पूर्ण बोटहरू भिज्नेगरी छर्केर उपचार गर्नुहोस्।
- चाडबाडको समय नजिकिँदै गर्दा पशुचौपायाको ओसारपसारका साथसाथै बेचबिखन पनि बढ्दै जाने हुनाले पशुचौपायामा लाग्ने रोगहरू फैलिने सम्भावना पनि सँगसँगै बढ्छ। तसर्थ बिरामी तथा रोगी पशुचौपायाको बेचबिखन तथा ओसारपसार नगर्नुहोस्।
- भदौदेखि मंसिरसम्म प्रायः भैंसीहरूले बाली खोज्नेहुँदा बाली खोजेको लक्षणहरू (जस्तै- अरू पशुमाथि उक्लन खोज्ने, सेप फाल्ने, छटपटाउने, छिनछिनमा पिसाब गर्ने आदि) याद गर्नुहोस्। भैंसीहरूले गाईको जस्तो लक्षण नदेखाई प्रायः सुषुप्त लक्षण देखाउने हुँदा बाली खोजेको समय नगुमाउन राम्ररी अवलोकन गर्नुहोस्।
- ग्रामीण वा व्यवसायिक रुपमा पलिएका, वयस्क कुखुराहरूलाई रानीखेत रोग विरुद्ध ND Clone, ND F1 जस्ता एकल खोप वा ND+IB को मिश्रित खोप पिउने पानीमा घोलेर बिहानको समयमा दाना दिनुअघि खुवाउनुहोस्। यसरी पानीमा खोप मिसाई खुवाउँदा, दिईएको खोपयुक्त पानी एक घण्टाभित्र खाईसक्ने गरी दिनुहोस्।
- वर्षातको पानीले पोखरीको खाद्यतत्व बगाएर कमी हुनसक्ने हुँदा पोखरीको पानीको पारदर्शिता हेरी घाम लागेको समयमा १५ दिनको फरकमा १०-१५ केजी कम्पोस्ट मल राख्नुहोस्। यसका अतिरिक्त ७०० ग्राम युरिया र ५०० ग्राम डीएपी प्रतिकट्ठाका दरले पानीमा घोलि पोखरीको सबैतिर पर्नेगरी ७ दिनको फरकमा प्रयोग गर्नुहोस्।
- मौसमसम्बन्धी जिज्ञासाको लागि पैसा नलाग्ने नेपाल मौसम विज्ञान विभागको फोन नम्बर ११५५ मा फोन गर्नुहोस्।
- कृषि र पशुसम्बन्धी जिज्ञासाको लागि पैसा नलाग्ने नार्कको फोन नम्बर ११३५ मा हरेक शुक्रबार साँझ ४ देखि ६ बजेसम्म फोन गर्नुहोस्।

गत हप्ता (९-१५ असोज, २०८३) को मौसमी सारांश

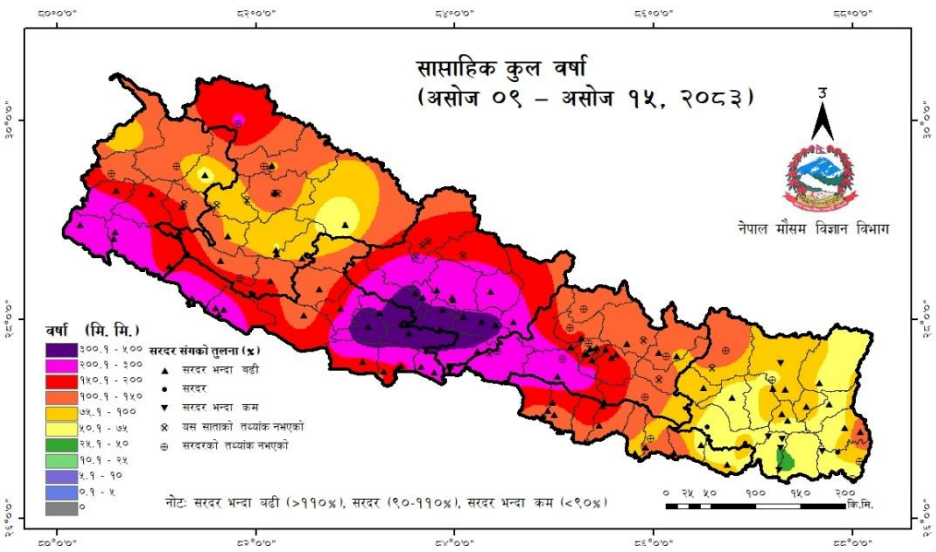

साप्ताहिक वर्षाः गत साता ११५ वटा मौसम केन्द्रहरूमा मापन गरिएको साप्ताहिक कुल वर्षाको तथ्याङ्क अनुसार देशभर वर्षा मापन भएको छ। साताको सुरूमा बङ्गालको खाडीमा विकसित गहिरो न्यूनचापीय क्षेत्र (Deep Depression) को प्रभावका कारण देशभर मनसुनी वायुका साथै पश्चिमी वायुको समेत आंशिक प्रभाव रहेको छ। लुम्बिनी प्रदेश र गण्डकी प्रदेशका थोरै केन्द्रहरूमा ३००.० मिलिमिटरभन्दा बढी र देशका अन्य केन्द्रहरूमा ५०.० मिलिमिटरभन्दा बढी साप्ताहिक कुल वर्षा मापन भएका छन्। देशका अधिकांश उच्च पहाडी तथा हिमाली भू-भागमा हिमपात भएको छ। देशभरमा वर्षा मापन भएका अधिकांश केन्द्रहरूमा सरदरभन्दा बढी वर्षा मापन भएको छ। सबैभन्दा बढी लुम्बिनी प्रदेशको अर्घाखाँची जिल्लाको खान्चिकोट केन्द्रमा ४८२.० मिलिमिटर साप्ताहिक कुल वर्षा मापन भएको छ।

नक्साको पृष्ठभूमिमा देखाइएको रंगले साप्ताहिक वर्षा जनाउँछ। त्रिभुजाकार तथा गोलाकार संकेतले केन्द्रमा मापन गरिएको वर्षालाई साप्ताहिक सरदर वर्षासँगको तुलनात्मक तथ्यांकमा देखाउँछ।

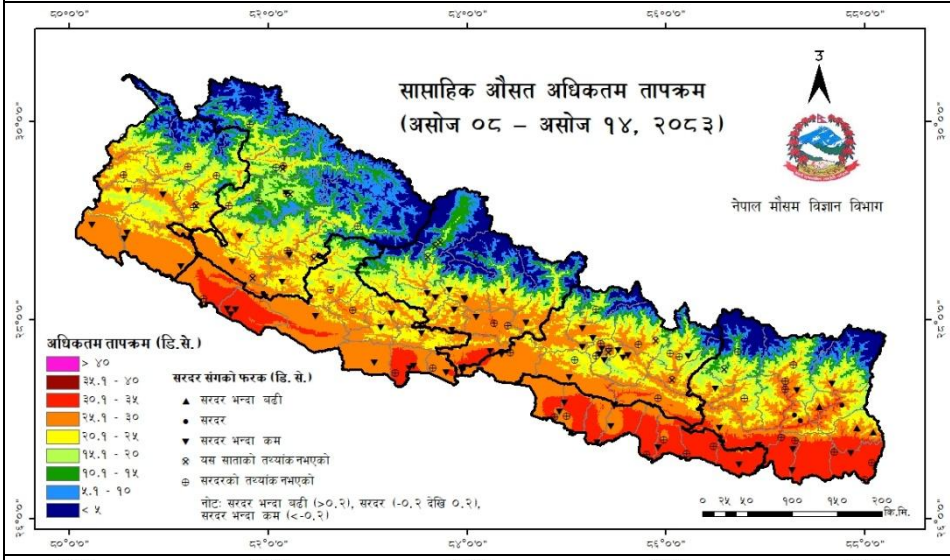

साप्ताहिक अधिकतम तापक्रमः गत साता ११७ वटा मौसम केन्द्रहरूमा मापन गरिएको साप्ताहिक औसत अधिकतम तापक्रमको तथ्याङ्क अनुसार देशका अधिकांश केन्द्रहरूमा सरदरभन्दा कम तापक्रम मापन भएको छ। मधेश प्रदेश र कोशी प्रदेशको तराईका अधिकांश केन्द्रहरूमा ३०.० डि.से. भन्दा बढी तथा अन्य तराईका केन्द्रहरूमा २५.० डि.से भन्दा बढी साप्ताहिक औसत अधिकतम तापक्रम मापन गरिएको छ। कोशी प्रदेशको झापा जिल्लाको दमक केन्द्रमा सबैभन्दा बढी ३३.० डि.से. साप्ताहिक औसत अधिकतम तापक्रम मापन गरिएको छ।

नक्साको पृष्ठभूमिमा देखाइएको रंगले साप्ताहिक औसत अधिकतम तापक्रम (डि.से.) जनाउँछ। त्रिभुजाकार तथा गोलाकार संकेतले केन्द्रमा मापन गरिएको तापक्रमलाई साप्ताहिक सरदर तापक्रमसँगको फरकमा देखाउँछ।

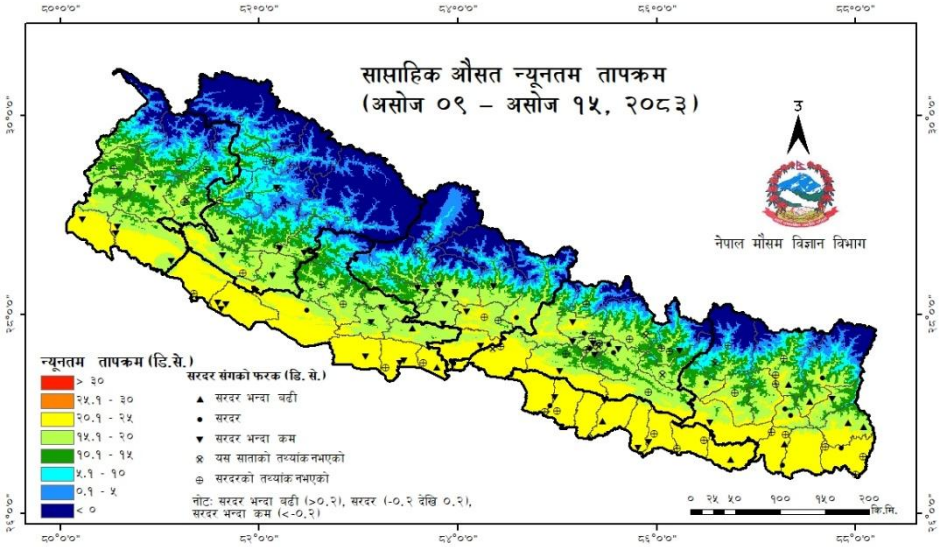

साप्ताहिक न्यूनतम तापक्रमः गत साता ११५ वटा मौसम केन्द्रहरूमा मापन गरिएको साप्ताहिक औसत न्यूनतम तापक्रमको तथ्याङ्क अनुसार देशका धेरै केन्द्रहरूमा सरदरभन्दा कम तापक्रम मापन भएको छ। तराईका अधिकांश स्थानहरूमा २०.० डि.से भन्दा बढी साप्ताहिक औसत न्यूनतम तापक्रम मापन गरिएको छ। कर्णाली प्रदेशको हुम्ला जिल्लामा रहेको सिमिकोट केन्द्रमा सबैभन्दा कम ५.९ डि.से. साप्ताहिक औसत न्यूनतम तापक्रम मापन भएको छ।

नक्साको पृष्ठभूमिमा देखाइएको रंगले साप्ताहिक औसत तापक्रम (डि.से.) जनाउँछ। त्रिभुजाकार तथा गोलाकार संकेतले केन्द्रमा मापन गरिएको तापक्रमलाई साप्ताहिक सरदर तापक्रमसँगको फरकमा देखाउँछ।

नोटः *(क) सरदर वर्षा भन्नाले सन् १९९१ देखी २०२० सम्मको सम्बन्धित हप्ताको औसतमा १० प्रतिशतभन्दा कम देखि १० प्रतिशतभन्दा बढीको वर्षालाई जनाउँछ।*
(ख) सरदर अधिकतम/न्यूनतम तापक्रम भन्नाले सन् १९९१ देखी २०२० सम्मको सम्बन्धित हप्ताको औसतमा ०.२ डि.से.भन्दा कम देखि ०.२ डि.से.भन्दा बढीको तापक्रमलाई जनाउँछ।
(ग) वर्षा र न्यूनतम तापक्रमको अवधि गत साताको शुक्रबारदेखि बिहीवारसम्म र अधिकतम तापक्रमको अवधि गत साताको बिहीवारदेखि बुधवारसम्मको तथ्यांकलाई लिएर नक्सा तयार गरिएको छ।

आगामी साता (१६-२२ असोज २०८३) को मौसमी परिदृश्य

प्रदेश	भौगोलिक क्षेत्र	वर्षा/ हिमपात	अधिकतम तापक्रम	न्यूनतम तापक्रम	बदली हुने अवस्था	महत्वपूर्ण मौसम	कैफियत (मौसम प्रणाली)
कोशी प्रदेश	हिमाल/ उच्चपहाड	हल्कादेखि मध्यम वर्षा/ हिमपात	साताको मध्यमा हल्का घट्ने	उल्लेखनीय परिवर्तन नहुने	साताभर आंशिकदेखि साधारणतया बादल		साताभर थोरै स्थानमा हल्कादेखि मध्यमसम्मको वर्षा/हिमपातको सम्भावना
	पहाड	हल्कादेखि मध्यम वर्षा	साताको मध्यमा हल्का घट्ने	उल्लेखनीय परिवर्तन नहुने	साताभर आंशिकदेखि साधारणतया बादल	मेघगर्जन/ चट्याङ	साताभर थोरै स्थानमा हल्कादेखि मध्यमसम्मको वर्षाको सम्भावना
	तराई	हल्कादेखि मध्यम वर्षा	साताको मध्यमा हल्का घट्ने	उल्लेखनीय परिवर्तन नहुने	साताको सुरू र अन्त्यमा मौसम मुख्यतया सफादेखि अधिकांश बादल, साताको मध्यमा आंशिकदेखि साधारणतया बादल	मेघगर्जन/ चट्याङ	साताभर थोरै स्थानमा हल्कादेखि मध्यमसम्मको वर्षाको सम्भावना
मधेश प्रदेश	तराई	हल्कादेखि मध्यम वर्षा	साताको मध्यमा हल्का घट्ने	उल्लेखनीय परिवर्तन नहुने	साताको सुरू र अन्त्यमा मौसम मुख्यतया सफादेखि अधिकांश बादल, साताको मध्यमा आंशिकदेखि साधारणतया बादल	मेघगर्जन/ चट्याङ	साताभर एक-दुई स्थानमा हल्कादेखि मध्यमसम्मको वर्षाको सम्भावना
बागमती प्रदेश	हिमाल/ उच्चपहाड	हल्कादेखि मध्यम वर्षा/ हिमपात	साताको मध्यमा हल्का घट्ने	उल्लेखनीय परिवर्तन नहुने	साताभर आंशिकदेखि साधारणतया बादल	मेघगर्जन/ चट्याङ	साताभर थोरै स्थानमा हल्कादेखि मध्यमसम्मको वर्षा/हिमपातको सम्भावना
	पहाड	हल्कादेखि मध्यम वर्षा	साताको मध्यमा हल्का घट्ने	उल्लेखनीय परिवर्तन नहुने	साताभर आंशिकदेखि साधारणतया बादल	मेघगर्जन/ चट्याङ	साताभर थोरै स्थानमा हल्कादेखि मध्यमसम्मको वर्षाको सम्भावना
	तराई	हल्कादेखि मध्यम वर्षा	साताको मध्यमा हल्का घट्ने	उल्लेखनीय परिवर्तन नहुने	साताको सुरू र अन्त्यमा मौसम मुख्यतया सफादेखि अधिकांश बादल, साताको मध्यमा आंशिकदेखि साधारणतया बादल	मेघगर्जन/ चट्याङ	साताभर थोरै स्थानमा हल्कादेखि मध्यमसम्मको वर्षाको सम्भावना
गण्डकी प्रदेश	हिमाल/ उच्चपहाड	हल्कादेखि मध्यम वर्षा/ हिमपात	साताको मध्यमा हल्का घट्ने	उल्लेखनीय परिवर्तन नहुने	साताभर आंशिकदेखि साधारणतया बादल	मेघगर्जन/ चट्याङ	साताभर थोरै स्थानमा हल्कादेखि मध्यमसम्मको वर्षाको सम्भावना
	पहाड	हल्कादेखि मध्यम वर्षा	साताको मध्यमा हल्का घट्ने	उल्लेखनीय परिवर्तन नहुने	साताभर आंशिकदेखि साधारणतया बादल	मेघगर्जन/ चट्याङ	साताभर थोरै स्थानमा हल्कादेखि मध्यमसम्मको वर्षाको सम्भावना
	तराई	हल्कादेखि मध्यम वर्षा	साताको मध्यमा हल्का घट्ने	उल्लेखनीय परिवर्तन नहुने	साताको सुरू र अन्त्यमा मौसम मुख्यतया सफादेखि अधिकांश बादल, साताको मध्यमा आंशिकदेखि साधारणतया बादल	मेघगर्जन/ चट्याङ	साताभर थोरै स्थानमा हल्कादेखि मध्यमसम्मको वर्षाको सम्भावना
लुम्बिनी प्रदेश	हिमाल/ उच्चपहाड	हल्कादेखि मध्यम वर्षा/ हिमपात	साताको मध्यमा हल्का घट्ने	उल्लेखनीय परिवर्तन नहुने	साताभर आंशिकदेखि साधारणतया बादल	मेघगर्जन/ चट्याङ	साताको मध्यमा थोरै स्थानमा तथा साताको सुरू र अन्त्यमा एक-दुई स्थानमा हल्कादेखि मध्यमसम्मको वर्षा/ हिमपातको सम्भावना
	पहाड	हल्कादेखि मध्यम वर्षा	साताको मध्यमा हल्का घट्ने	उल्लेखनीय परिवर्तन नहुने	साताभर आंशिकदेखि साधारणतया बादल	मेघगर्जन/ चट्याङ	साताको मध्य र अन्त्यमा थोरै स्थानमा तथा साताको सुरूमा एक-दुई स्थानमा हल्कादेखि मध्यमसम्मको वर्षाको सम्भावना

	तराई	हल्कादेखि मध्यम वर्षा	साताको मध्यमा हल्का घट्ने	उल्लेखनीय परिवर्तन नहुने	साताको सुरू र अन्त्यमा मौसम मुख्यतया सफादेखि अधिकांश बादल, साताको मध्यमा आंशिकदेखि साधारणतया बादल	मेघगर्जन/ चट्याङ	साताको मध्यमा थोरै स्थानमा तथा साताको सुरू र अन्त्यमा एक-दुई स्थानमा हल्कादेखि मध्यमसम्मको वर्षाको सम्भावना
कर्णाली प्रदेश	हिमाल/ उच्चपहाड	हल्कादेखि मध्यम वर्षा/ हिमपात	साताको मध्यमा हल्का घट्ने	उल्लेखनीय परिवर्तन नहुने	साताभर आंशिकदेखि साधारणतया बादल	मेघगर्जन/ चट्याङ	साताको मध्य र अन्त्यमा थोरै स्थानमा तथा साताको सुरूमा एक-दुई स्थानमा हल्कादेखि मध्यमसम्मको वर्षा/ हिमपातको सम्भावना
	पहाड	हल्कादेखि मध्यम वर्षा	साताको मध्यमा हल्का घट्ने	उल्लेखनीय परिवर्तन नहुने	साताभर आंशिकदेखि साधारणतया बादल	मेघगर्जन/ चट्याङ	साताको मध्य र अन्त्यमा थोरै स्थानमा तथा साताको सुरूमा एक-दुई स्थानमा हल्कादेखि मध्यमसम्मको वर्षाको सम्भावना
सुदूरपश्चिम प्रदेश	हिमाल/ उच्चपहाड	हल्कादेखि मध्यम वर्षा/ हिमपात	साताको मध्यमा हल्का घट्ने	उल्लेखनीय परिवर्तन नहुने	साताभर आंशिकदेखि साधारणतया बादल	मेघगर्जन/ चट्याङ	साताको मध्य र अन्त्यमा थोरै स्थानमा तथा साताको सुरूमा एक-दुई स्थानमा हल्कादेखि मध्यमसम्मको वर्षा/ हिमपातको सम्भावना
	पहाड	हल्कादेखि मध्यम वर्षा	साताको मध्यमा हल्का घट्ने	उल्लेखनीय परिवर्तन नहुने	साताभर आंशिकदेखि साधारणतया बादल	मेघगर्जन/ चट्याङ	साताको मध्य र अन्त्यमा थोरै स्थानमा तथा साताको सुरूमा एक-दुई स्थानमा हल्कादेखि मध्यमसम्मको वर्षाको सम्भावना
	तराई	हल्कादेखि मध्यम वर्षा	साताको मध्यमा हल्का घट्ने	उल्लेखनीय परिवर्तन नहुने	साताको सुरू र अन्त्यमा मौसम मुख्यतया सफादेखि अधिकांश बादल, साताको मध्यमा आंशिकदेखि साधारणतया बादल	मेघगर्जन/ चट्याङ	साताको मध्य र अन्त्यमा थोरै स्थानमा तथा साताको सुरूमा एक-दुई स्थानमा हल्कादेखि मध्यमसम्मको वर्षाको सम्भावना

नोटः साताको सुरूले शुक्रबार र शनिबार, साताको मध्यले आइतबार, सोमबार र मंगलबार तथा साताको अन्त्यले बुधबार र बिहीबारलाई जनाउँछ। मौसम पूर्वानुमानसम्बन्धी विस्तृत जानकारीको लागि हरेक दिन बिहान ६ बजे र बेलुका ६ बजे अध्यावधिक हुने महाशाखाको वेबसाइट http://www.dhm.gov.np/mfd हेर्नुहोस्।

कृषि सल्लाह

खाद्यान्नबाली

- भारी वर्षा र हावाहुरीबाट लडेको, पाकेको धानलाई सक्दो चाँडै काटेर, थ्रेश गरी र दाना सुकाइ बिक्री गर्नुहोस्। भिजेर भण्डारण गर्न नमिल्ने धानलाई बिग्रनबाट जोगाउन नजिकको मिलसँग समन्वय गरी बिक्री गर्ने वा चिउरा, भुजा बनाइ प्रयोगमा ल्याउनुहोस्।
- धानको बीउ छनोटको लागि बोट नढलेका, एकनासले पाकेका, रोग नलागेका पुष्ट बाला संकलन गरेर चुटानी गरी राम्रोसँग घाममा सुकाएर भण्डारण गर्नुहोस्।
- धानखेतमा गबारो कीराको क्षतिबाट गुबो मर्ने समस्या हुने भएकोले नियमित अनुगमन गर्नुहोस्। बयस्क पुतलीले साँझको समयमा खेतमा वा राति बत्तीको आसपास देखिन्छ। यिनीहरूले पातको टुप्पोको तल्लो भागमा अण्डा पार्ने भएकोले नियमित अवलोकन गरी नष्ट गर्नुहोस्। नोक्सानी ज्यादा भएमा व्यवस्थापनको लागि सिँचित क्षेत्रमा थायोडिकार्व (Thiodicarb 75% WP) २ ग्राम प्रतिलिटर पानीको दरले तथा अन्य क्षेत्रमा फिप्रोनिल (Fipronil 0.3% G) अथवा कारटाप हाइड्रोक्लोराइड (Cartap hydrochloride 4% G) १५ देखि २० केजी प्रतिहेक्टरको दरले स्टिकर मिसाइ मौसमको अवस्था हेरी छर्कनुहोस्।

- अगौटे धानबालीमा बाला पसाएपछि दूध पस्ने/भरिने अवधिमा पतेरो कीरा (Gundhi bug) ले धेरै नोक्सानी गर्ने भएकोले नियमीत अनुगमन गर्नुहोस्। एउटा धानको गाँज (हिल) मा १ वटासम्म बयस्क पतेरो कीरा देखिएमा रातको समयमा बत्तीको पासो प्रयोग गरी बयस्क कीरालाइ आकर्षित गरी नष्ट गर्नुहोस्। नोक्सानी ज्यादा भएमा मौसम सुधार भएपछि मालाथियान (Malathion 50% EC) २ एमएल वा साइपरमेथ्रिन (Cypermethrin 10% EC) १.५ एमएल प्रतिलिटर पानीमा मिसाइ धानको बाला राम्ररी भिज्नेगरी छर्कनुहोस्।

चित्रः धानबालीमा पतेरो कीराको क्षति

- धानबालीमा फड्के कीराको नियमित अनुगमन गर्नुहोस्। बोटको फेद तथा गाँजभित्र कीराको संख्या बढेको पाइएमा खेतको पानी ३-४ दिनसम्म सुकाइ पुनः आवश्यकतानुसार सिँचाइ गर्नुहोस्। नाइट्रोजन मलको अत्यधिक प्रयोग नगर्नुहोस्। माकुरा र अन्य प्राकृतिक मित्रजीवहरूको संरक्षण गर्नुहोस्। कीराको संख्याले आर्थिक क्षति पुऱ्याउने देखिएमा मात्र प्राविधिकको सिफारिस अनुसारको विषादी प्रयोग गर्नुहोस्। यसबारे विस्तृतमा अनुसूची-२ मा दिइएको छ।

- धानबालीमा ब्याक्टेरियाबाट लाग्ने डढुवा रोग (Bacterial blight) व्यवस्थापनको लागि धानको टुप्पो नकाट्नुहोस्। घाउ चोट लागेका ठाँउबाट रोग छिटो फैलिने हुनाले बोटलाई सकभर घाउ चोट लाग्नबाट बचाउनुहोस्। रोगको लक्षण देखिएमा मौसम सुधार भएपछि एग्रीसिन (स्ट्रेप्टोमाइसिन सलफेट ९% र टेट्रासाइक्लिन हाइड्रोक्लोराइड १%) १ ग्राम प्रतिलिटर पानीको दरले ७-१० दिनको फरकमा २ देखि ३ पटकसम्म सम्पूर्ण पातहरू भिज्नेगरी छर्कनुहोस्।

चित्रः धानको पातमा ब्याक्टेरियाबाट लाग्ने डढुवा रोगको लक्षण

चित्रः धानमा कलोपोके रोग लागेको

- धानमा कालोपोके रोग लागेमा रोगग्रस्त बाला संकलन गरी नष्ट गर्ने साथै धानको बाला निस्कने (Booting stage) र फूल फुल्ने (Flowering stage) मा गरी दुईपटक टेबुकोनाजोल ५०% डब्लुजी र ट्राइफ्लोक्सिस्ट्रोबिन २५% डब्लु/डब्लु (Nativo ७५% डब्लु जी) ०.५ ग्राम प्रतिलिटर पानीको घोलमा वा प्रोपिकोनाजोल २५ % ई सी १ एमएल प्रतिलिटर पानीमा घोलेर छर्कनुहोस्।
- उच्चपहाडको लागि सिफारिस गरिएका गहुँका जातहरू- मुडुले-१, हिमगंगा, तिला, सुर्मा, च्याखुरा, मुनालमध्ये उपलब्ध जातको गणुस्तरीय बीउ (६.० केजी प्रतिरोपनीको दरले) भाइटाभ्याक्स-२०० वा कार्बेन्डाजिमयुक्त विषादी २ ग्राम प्रतिकेजी बीउका दरले उपचार गरेर छर्नुहोस्।

- मध्यपहाडदेखि उच्चपहाडको लागि सिफारिस गरिएका तोरीको जात; लुम्ले-१, मध्यपहाडको लागि प्रगति र सुर्खेत स्थानीय तोरी-३, बेंसीको लागि उन्नति र प्रितीमध्ये उपलब्ध जात ०.५ केजी प्रतिरोपनी वा ०.३४ केजी प्रतिकट्ठा बीउका दरले बीउको व्यवस्था गर्नुहोस्।
- मध्यपहाडमा तितेफापर १, तितेफापर २ र मिठेफापर १ जस्ता सिफारिस जातका फापर लगाउन सुरू गर्नुहोस्।

फलफूलबाली

- सबै किसिमका कलमी गरेका फलफूलहरूको रुटस्टकबाट पलाएका सकरहरूले सायनभन्दा बढी खाद्यतत्व लिन्छन् र सकरहरू मात्र हर्लक्क बढ्ने भएकाले नर्सरीको नियमित अनुगमन गरी यस्ता सकरहरूलाई समयमा नै हटाउनुहोस्।
- अम्बा, लिची र कागती लगायतका फलफूलहरूमा गुटी (Air layering) बाट तयारी अवस्थामा पुगेका हाँगाहरू मुख्य हाँगाबाट छुट्ट्याइ नर्सरी बेडमा अनुकूलन (hardening) को लागि स्थापित गर्नुहोस्।
- राम्रोसँग छिप्पिएको एभोकाडो फल चोटपटक नलाग्ने गरी टिप्नुहोस्। सामान्य चोट लागेमा पनि फल कुहिने र बिग्रिने डर हुनाले क्रेट वा बास्केटमा राखी सुरक्षित तरिकाले बजार लैजानुहोस्।
- स्याउको व्यावसायिक गुणस्तर कायम राख्न फलको रंग, कडापन, बीउको परिपक्वता र जात अनुसारको उचित टिएसएस (TSS) मात्रा (जस्तैः रेड/रोयल डेलिसियस १०-११, गोल्डेन डेलिसियस र गाला १२, तथा फुजी १६ डी. ब्रिक्स) जाँच गरेर मात्र फलमा चोट नलाग्ने गरी टिप्नुहोस्। टिपिसकेपछि तुरुन्तै शीतल छहारीमा राखिएका फलहरूलाई राम्रोसँग सफा र ग्रेडिङ गरी, भण्डारण क्षमता बढाउन क्याल्सियम क्लोराइडले उपचार गरेर खाद्य-उपयुक्त मैनको पातलो तह लगाउनुहोस्। फललाई सुरक्षित राख्न स्टाइरोफोम जालीमा बेरेर, हरेक तहमा डेकप्लेट राखी १० केजी अट्ने ५ प्लाई १६० पिएसआई क्षमताका भेन्टिलेसनयुक्त कार्टुनहरूमा प्याक गरी उपयुक्त ढुवानीका साधनद्वारा जतिसक्दो छिटो गन्तव्यमा पुऱ्याउनुहोस्।
- स्याउ बगैंचामा फल टिपिसकेपछि पनि कत्ले कीराले नोक्सानी गरिरहने हुँदा यसको व्यवस्थापनको लागि मौसमको अवस्था हेरी खनिज तेल ५-८ एमएल प्रतिलिटर पानीमा मिसाइ कीरा लागेको भाग भिज्नेगरी सात दिनको फरकमा तीनपटकसम्म छर्कनुहोस्।
- तीनपाते सुन्तलाको बीउ नर्सरीमा जमाउन सुरू गर्नुहोस्।
- जुनार, सुन्तलाको फल चुस्ने चुसाहा (सुँडे) पुतली कीरा (Fruit Sucking Moth) को प्रकोप देखापरेको हुँदा अनुगमन गरी व्यवस्थापनका लागि बगैंचा सरसफाइमा विशेष ध्यान दिनुहोस्। बगैंचा वरिपरिका झारहरू नष्ट गर्ने, झरेका फलहरू संकलन गरी नष्ट गर्ने, सामूहिकरुपमा बगैंचामा धुवाँको व्यवस्था गरी पुतली धपाउने, रातिको समयमा बत्तीको प्रयोगबाट आकर्षण गरी नष्ट गर्नुहोस्। नोक्सानी बढी भएमा मालाथियान २ एमएल प्रतिलिटरको घोलमा १५ लिटरमा १०० ग्राम सख्खर मिसाएर छर्कनुहोस्।
- सुन्तलाजात फलफूलको बोटको टुप्पो सुक्दै आउने, जरा र फेद कुहिने, पहेँलिने, बोट मर्ने रोग देखिएमा यसको व्यवस्थापनको लागि मौसममा सुधार आएपछि निम्न विधिहरू अपनाउनुहोस्।
  - रोगी बोटहरूको पातको नमुना लिई मान्यता प्राप्त प्रयोगशालाहरूमा सिट्रस ग्रिनिंग रोग (ब्याक्टेरियाजन्य) तथा सिटिभी (भाइरसजन्य) रोग लागे-नलागेको परीक्षण गराउनुहोस्।
  - सुन्तलाको फेद कुहिने समस्याको लागि एन्टिरट १०-१५ एमएल प्रतिलिटर पानीमा घोली वृद्दि भइसकेको पातमा १२ लिटर प्रतिबोटको दरले बोटको पुरै पात भिज्नेगरी छर्कनुहोस्। यदि १ वर्ष पुरानो बोट हो भने ५-१० एमएल प्रतिलिटर पानीमा घोली छर्कनुहोस्।
- सुन्तलाजात फलफूलको क्याङकर (Citrus canker) रोगको समयमा नै पहिचान र उचित व्यवस्थापन गर्न सकिएन भने ठूलो आर्थिक क्षति हुन जान्छ। जीवाणु भित्र पसेको ठाँउमा पात, फल वा कलिला हाँगामा अत्यधिक कोशिकाको संख्या वृद्धि भएर खत (canker) देखापर्छ र खतहरू छिप्पिँदै गएपछि खैरो रङमा परिणत हुन्छन्। यस रोगको व्यवस्थापनका लागि मौसममा सुधार आएपछि बगैंचा सफा राख्ने, हिउँदमा रोगी हाँगाहरू काँटछाँट गरी हटाइ जलाइदिने, काँटछाँटपछि कपर अक्सिक्लोराइड ३ ग्राम प्रतिलिटरको दरले पुरै बोट भिज्नेगरी छर्कने, फेद वरिपरि सफा पारेर १ देखि १.५ हातसम्म बोर्डो पेस्टले लेपिदिने, वर्षा सुरू हुनुअगावै नयाँ पालुवा आउन लागेको बेलामा एकपटक र वर्षायाममा २-३ पटक १ प्रतिशतको बोर्डो मिश्रण स्प्रे गर्नुहोस्।

चित्रः सुन्तलाको क्याङ्कर

- सुन्तलाजातका फलफूल बगैँचामा फल कुहाउने औँसाको कारणले झरेका फलहरूबाट लार्भाहरू निस्केर माटोमा जानुभन्दा पहिले नै संकलन गरी नष्ट गर्नुहोस्। यसो गर्दा कीरा व्यवस्थापन भई क्षति न्यूनीकरण हुन्छ।
- सुन्तलाजात फलफूल बालीहरूमा पात खन्ने (Leaf miner) कीराको नोक्सानी कम गर्न ४ भाग पानीमा गाईको गहुँत वा नीमको पातको झोल १ भाग मिसाइ ५ दिनको फरकमा ३ पटक छर्कनुहोस्। साथै व्यावसायिक खेती गर्ने कृषकहरूले इमामेक्टिन बेन्जोएट ५% एसजी, ०.४ ग्राम प्रतिलिटर पानीमा घोलेर ७ दिनको फरकमा ३ पटक छर्कनुहोस्।

चित्रः औँसा कीराबाट क्षतिग्रस्त फल संकलन गरी नष्ट गर्ने तरीकाहरू

- वर्षायाम वा उच्च आर्द्रताको अवस्थामा ड्रागन फ्रुटमा डाँठ कुहिने रोगको जोखिम बढी हुने भएकाले व्यवस्थापनको लागि सुरूआती लक्षण देखिनेबित्तिकै रोगग्रस्त डाँठको रोगी भाग राम्रोसँग हटाएर सफा गर्नुहोस्। काटिएको घाउमा तामाजन्य विषादी (जस्तैः Crop Copper Paste 3000 ppm) एकनासले लेपन (पेस्टिङ) गर्नुहोस्। पहिलो काँटछाँटपछि तुरून्तै उक्त विषादीको लेपन गर्नुहोस् र त्यसपछि ३० दिनको फरकमा ४ पटकसम्म प्रयोग गर्नुहोस्।

चित्रः ड्रागन फ्रुटको बोटमा डाँठमा कुहिएको

चित्रः ड्रागन फ्रुटमा क्याङ्कर रोगको असर

- ड्रागन फ्रुटको डाँठ तथा फलमा लाग्ने क्याङ्कर रोग व्यवस्थापनको लागि फ्लुजिनाम विषादी २ एमएल वा ट्याबुकोनाजोल ५०% र ट्राइफलोक्सिस्ट्रोबिन २५% मिश्रित ढुसीनाशक विषादी ०.५ ग्राम प्रतिलिटर पानीका दरले रोगग्रस्त डाँठको सम्पूर्ण भाग भिज्नेगरी १५ दिनको फरकमा ४ पटकसम्म प्रयोग गर्नुहोस्।

तरकारीबाली

- आलु लगाएको ३०-३५ दिनपछि पहिलो गोडाइ गरी प्रतिरोपनी ४.३५ केजी युरियाका दरले टपड्रेस गर्नुहोस्।
- तराई, भित्री-मधेश तथा बेँसीमा हिउँदे आलु खेतीका लागि खुमल सेतो-३, खुमल उपहार, खुमल उज्ज्वल, खुमल लक्ष्मी, खुमल रातो-२, आइपिवाई-८, कुफ्री सिन्दुरी, डेजीरे, कार्डिनल, एम.एस. ४२.३ मध्य उपलब्ध जातको बीउ भरपर्दो स्रोतहरूबाट ८०-१०० केजी प्रतिकट्ठाका दरले हावा खेल्ने ओभानो ठाउँमा फिँजाएर राम्ररी टुसाउन दिनुहोस्।
- मकै भाँचेपछि आलु लगाउने जग्गालाई गहिरो गरी खनजोत गर्नुहोस्, जसले गर्दा माटोमा रहेका हानिकारक रोग र कीराहरू नियन्त्रण भई आलुबालीमा हुने क्षति कम हुन्छ।
- झरीको कारण कतिपय तरकारी बालीहमा हिलो माटो लागेको हुनसक्ने भएकाले टिपेपछि ग्रेडिंग गरी राम्रोसँग सफा गरेर मात्र बजार लैजानुहोस्।
- भारी वर्षाका कारण तरकारीबाली लगाइएको जग्गाबाट खाद्यतत्व बगेर गई खाद्यतत्व कमीका लक्षणहरू देखिने हुँदा निरन्तर अनुगमन गरी आवश्यक खाद्यतत्वको थप मात्रा माटोमा दिने वा पातमा स्प्रे गर्नुहोस्।
- मध्यपहाडमा बेमौसमी बकुल्ला सिमी लगाउनुहोस्। यो समयमा बकुल्ला सिमी लगाउनु भएमा लाही कीराको प्रकोप कमी हुने हुँदा बढी आम्दानी लिन सकिन्छ।

- मध्यपहाडी क्षेत्रमा खुमल चौडापात, खुमल रातोपात, मार्फा चौडापात जस्ता रायोका ३-४ पाते बेर्नालाई तयारी हारदेखि हारसम्मको दुरी ४५ सेमी र बोटदेखि बोटसम्मको दुरी ३० सेमी हुनेगरी साँझपख सार्नुहोस् साथै मिनो अर्ली जातको मूला रोप्नुहोस्।
- काउली बाली समूहमा लाग्ने गाँठे रोग व्यवस्थापनको लागि निम्न उपायहरू अपनाउनुहोस्।
  - निरोगी बेर्ना रोप्नुहोस्।
  - अम्लीयपना बढी भएको माटोमा यो रोग लाग्ने हुँदा बिरुवा लगाउनु एक महिनाअगाडि माटो जाँची १-२ टन प्रतिहेक्टरका दरले कृषि चुन प्रयोग गर्नुहोस्।
  - अग्लो ड्याङ पारेर बाली लगाउनुहोस्।
  - रोग लागेको खेत भएर बगेको पानी सिँचाइमा प्रयोग नगर्नुहोस्।
  - सम्भव भएसम्म सात हप्ताभन्दा कम उमेरको बेर्ना नरोप्नुहोस्।
  - रोगको प्रकोप व्यवस्थापनको लागि फ्लुजिनाम (Fluazinam) ०.२% को घोल बनाइ बोट वरिपरि ड्रेन्चिङ गर्नुहोस्।

चित्रः काउली बर्गमा लाग्ने गाँठे रोग

- खुर्सानीमा कोत्रे रोग व्यवस्थापनको लागी रोगग्रस्त डाँठ तथा फलहरूलाई हटाउनुहोस्। मौसम सुधार भएपछि मात्र क्लोरोथालोनिल विषादी २ ग्राम प्रतिलिटर पानीको दरले ८-१० दिनको फरकमा २-३ पटकसम्म सम्पूर्ण बोटहरू भिज्नेगरी छर्केर उपचार गर्नुहोस्।

चित्र : खुर्सानीमा लाग्ने कोत्रे रोग

चित्रः अकबरे/डल्ले खुर्सानीको फल कुहाउने औंसा कीरा

- अकबरे/डल्ले खुर्सानीको फल कुहाउने औंसा कीराको नोक्सानी व्यवस्थापन गर्न कीराको अनुगमन गरी कीरा लागेर झरेका फलहरूलाई औंसा कीरा निस्केर माटोमा जानुअगावै संकलन गरी नष्ट गर्नुहोस्। यसका झिंगा मोहनी पासोमा (Pheromone Trap) आकर्षित नहुने भएकाले प्रोटीनयुक्त चारा (बेट) को प्रयोग गरी बयस्क झिंगालाइ आकर्षित गरी नष्ट गर्नुहोस्।
- गोलभेँडामा अगौटे र पछौटे डढुवा रोग व्यवस्थापनको लागि रोगग्रस्त बोटहरू काँटछाँट गरी हावा खेल्ने ठाउँ बनाउनुहोस्। रोगी पात र हाँगाहरू निकालेपछि कार्बेन्डाजिम १२% + म्यान्कोजेब ६३% डब्लुपी (साफ) तथा फेनामिड्रोन १०% + म्यान्कोजेब ५०% डब्लुजी (सेक्टीन) विषादी आलोपालो गरी ८-१० दिनको फरकमा २ ग्राम प्रतिलिटर पानीमा घोलेर बोटहरू भिज्नेगरी २-३ पटकसम्म छर्केर उपचार गर्नुहोस्।

चित्रः गोलभेँडामा लाग्ने पछौटे डढुवा रोग

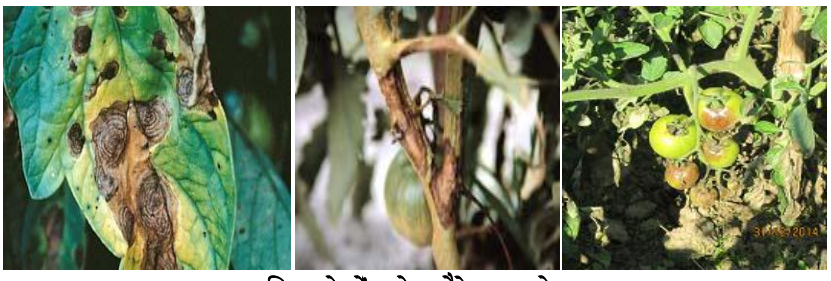
चित्रः गोलभेँडाको अगौटे डढुवा रोग

अन्य

- बालीनालीमा रासायनिक विषादीको प्रयोग गर्दा सकेसम्म हरियो र नीलो लेबल भएको विषादी प्राविधिकको सल्लाहअनुसार प्रयोग गर्नुहोस्। कडा घाम लागेको, धेरै हावा लागेको र पानी परिरहेको बेलामा विषादी नछर्कनुहोस्। विषादी छर्कने बेलामा व्यक्तिगत

सुरक्षा उपकरणहरू जस्तै- मास्क, पञ्जा, चस्मा, बुट र एप्रोनको प्रयोग गर्नुहोस्। छर्कँदै अगाडितर्फ बढ्नु हुँदैन, पछाडि सर्दै आउनुहोस्। यसबारे विस्तृत जानकारी अनुसूची-३ मा दिइएको छ।

- हावाहुरीको कारण ढलेका उखुलाइ उठाइ ४-५ वटा लाँक्रालाई एकीकृत गरी डोरीले बाँध्नुहोस्।
- अलैंची टिपिसकेपछि फल लिइसकेका, रोगी तथा थारा लाँक्रा छुरीको सहायताले जमिनको सतह नजिकैबाट काटी हटाउनुहोस्। फल टिप्दा र काँटछाँट गर्दा आगामी साल फल्ने लाँक्रा जोगाउनुहोस्। काँटछाँट गरेको भाग भिज्नेगरी १% को बोर्डोमिश्रण छर्कनुहोस्।
- अलैंचीमा प्राकृतिक रङ कायम राख्न र धुवाँको गन्ध आउन नदिन टिपिएको अलैंचीलाइ १०-१२% चिस्यान कायम हुनेगरी सुधारिएको भट्टीमा सुकाउनुहोस्।

पशुपालन

गाई, भैंसी, भेडा, बाख्रा

- चाडबाडको समय नजिकिँदै गर्दा पशुचौपायाको ओसारपसारका साथसाथै बेचबिखन पनि बढ्दै जाने हुनाले पशुचौपायामा लाग्ने रोगहरू फैलिने सम्भावना पनि सँगसँगै बढ्छ। तसर्थ बिरामी तथा रोगी पशुचौपायाको बेचबिखन तथा ओसारपसार नगर्नुहोस्। स्वस्थ चौपाया र पन्छीहरू पनि इजाजतप्राप्त पशु चिकित्सकबाट जारी भएको स्वास्थ्य प्रमाण पत्र साथमा लिई पशुढुवानी मापदण्ड, २०६४ अनुसार हुने गरी ढुवानी गर्नुहोस्।
- भदौदेखि मंसिरसम्म प्रायः भैंसीहरूले बाली खोज्नेहुँदा बाली खोजेको लक्षणहरू (जस्तै- अरू पशुमाथि उक्लन खोज्ने, सेप फाल्ने, छटपटाउने, छिनछिनमा पिसाब गर्ने आदि) याद गर्नुहोस्। भैंसीहरूले गाईको जस्तो लक्षण नदेखाई प्रायः सुषुप्त लक्षण देखाउने हुँदा बाली खोजेको समय नगुमाउन राम्ररी अवलोकन गर्नुहोस्।
- ढुसी लागेका घाँस, पराल, दाना वा अन्न पशुपन्छीलाई खुवाउँदा पशुचौपाया बिरामी पर्नसक्ने हुँदा त्यस्तो दाना नखुवाउनुहोस्।
- पशुचौपायालाई चिसो र कलिलो घाँस धेरै खुवाउँदा पेट फुल्ने समस्या भई मृत्युसमेत हुनसक्छ। तसर्थ घाँस काटेपछि कम्तीमा २-३ घण्टा घाम वा छाँयामा ओइलाएर पराल वा सुख्खा घाँससँग मिसाएर मात्र खुवाउनुहोस्। साथै पेट फुलेको लक्षण देखिएमा तुरुन्तै १००-२०० एमएल तोरीको तेल वा प्राविधिकको सल्लाह बमोजिमको औषधी खुवाउनुहोस्।
- पशुचौपायाको खुर कुहिने समस्या देखिएमा २%को नीलोतुथोको झोलमा दिनमा २ पटकका दरले लागातार ३ दिनसम्म पशुचौपायाको खुर डुबाउनुहोस्।
- गाई, भैंसी र भेडाबाख्रामा चरचरे रोग देखा पर्नसक्ने र सो रोगले उच्च ज्वरो समेत आउने हुँदा यसको उपचारको लागि पेनिसिलिन औषधीको सुइ प्राविधिकको सहयोगमा १०,००० IU प्रतिकेजी शारीरिक तौलअनुसार मासुमा ५-६ दिनसम्म लगातार लगाउनुहोस्।
- यस समयमा बाख्रामा कुम्री (ढकेरी) रोग देखिनसक्ने भएकोले यसको रोकथामको लागि भदौदेखि कात्तिकसम्म मासिक एक चक्की डाइ इथाइल कार्बामाजिन (डीईसी)-१०० एमजी खुवाउनुहोस्। ढकेरी रोग ग्रसित बाख्राको हकमा दैनिक एक चक्की डीईसी सात दिनसम्म खुवाउनुहोस् र साथमा भिटामिन बी कम्पलेक्सको सुई २-३ दिनसम्म लगाउनुहोस्।

कुखुरा, हाँस, बंगुर

- ग्रामीण वा व्यावसायिक रुपमा पलिएका, वयस्क कुखुराहरूलाई रानीखेत रोग विरुद्ध ND Clone, ND F1 जस्ता एकल खोप वा ND+IB को मिश्रित खोप पिउने पानीमा घोलेर बिहानको समयमा दाना दिनुअघि खुवाउनुहोस्। यसरी पानीमा खोप मिसाइ खुवाउँदा दिइएको खोपयुक्त पानी एक घण्टाभित्र खाइसक्ने गरी दिनुहोस्।
- कुखुराहरूमा सुलसुले, जुम्राजस्ता बाह्य परजीवीहरूको समस्या देखिएमा परजीवीनाशक विषादीहरू जस्तै- स्पिनोसाड, साइपरमेथ्रिन, वा एमिट्राज भेटेरिनरी प्राविधिकको सल्लाहमा प्रयोग गर्नुहोस्।

- ब्रोइलर तथा लेयर्स कमर्सियल कुखुराहरूलाई विभिन्न किसिमका रोगहरूबाट बचाउन अनुसूची-४ अनुसार खोप लगाउनुहोस्।
- कुखुराको खोरमा भिजेको मल तथा सोत्तर तुरुन्त हटाइ ओभानो भुस राख्नुहोस्। कुखुराको मृत्युका विभिन्न कारणहरूमध्ये प्रमुख कारण ई.कोलाई संक्रमण भएकोले यसबाट बचाउनको लागि खोरको सोत्तर वा भुस सुख्खा र खुकुलो राख्नुहोस्। क्लोरिन वा सुरक्षित औषधि प्रयोग गरिएको सफा पानी मात्र कुखुरालाई सधैं पिउन दिनुहोस्।

मत्स्यपालन

- पोखरीको प्रवेशद्वार र निकासद्वारमा माछाको साइज अनुसारको जाली लगाइ निरन्तर अनुगमन गर्नुहोस्।
- वर्षातको पानीले पोखरीको खाद्यतत्व (Plankton) बगाउने हुँदा पोखरीको पानीको पारदर्शिता हेरी घाम लागेको समयमा १५ दिनको फरकमा प्रतिकट्ठाका १०-१५ केजी कम्पोस्ट मल, ७०० ग्राम युरिया र ५०० ग्राम डीएपी पानीमा घोली पोखरीको सबैतिर पर्नेगरी ७ दिनको फरकमा प्रयोग गर्नुहोस्।
- पोखरीमा उपलब्ध हुने प्राकृतिक आहाराको अधिकतम उपयोग गरी कम लागतमा राम्रो आम्दानी लिन एकीकृत मत्स्यपालनका लागि सातवटै प्रजातीका कार्प माछाका भुराहरू अनुसूची-५ अनुसारको अनुपातमा मिलाएर राख्नुहोस्।
- माछा भुराको ढुवानी बिहान वा रातिको समयमा मात्र गर्नुहोस्। यसरी ढुवानी गरिएका भुरालाई लगेर पोखरीको पानीमा प्याकेट नखोली कम्तीमा २५-३० मिनेट राखी पोखरीको पानी र ढुवानी प्याकेटको पानीको तापक्रम समान भएपछि मात्र भुरालाई प्याकेट खोली विस्तारै पोखरीमा राख्नुहोस्।
- ठूला भुरा/फिंगरलिङ र खानेमाछा उत्पादनको लागि २५% प्रोटिन भएको सन्तुलित दाना शारीरिक तौलको ३-५ प्रतिशतको दरले दैनिक दिनुहोस्।
- दानाको बोरालाई सफा, ओभानो, सुख्खा र हावा खेल्ने कोठामा काठको फलेकमाथि राखी बेला-बेलामा निरीक्षण गर्नुहोस्।
- रेन्वो ट्राउट माछाको प्रजनन गर्ने किसानहरूले परिपक्व माउमाछा (भाले र पोथी) छनौट गरी अलग-अलग रेस-वेमा राख्नुहोस्। साथै भिटामिन-१ ग्राम, मिनरल मिक्स्चर-१ ग्राम प्रतिकेजी दानाको दरले र फोलिक एसिड २ एमजी शारीरिक तौलको दरले दानामा मिसाइ दैनिक प्रजननको समयसम्म लगातार खुवाउनुहोस्।
- माछापोखरीमा तापक्रममा हुने घटबढको कारणले माछामा हुनसक्ने तनाव (Stress) र अक्सिजनको कमीबाट हुनसक्ने क्षति कम गर्न र पोखरीमा अक्सिजनको पर्याप्त मात्रा कायम राख्न प्रतिहेक्टर जलाशयमा ०.७५ केभीए क्षमताको एरेटर बिहान ४-६ बजेसम्म चलाउनुहोस्।
- माछापालक कृषकहरूले व्यवसायमा हुने जोखिम कम गर्न बीमा गर्नुहोस्। थप जानकारीको लागि नजिकैको गाउँपालिका, नगरपालिका र सम्बन्धित भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रमा सम्पर्क गर्नुहोस्।

घाँसेबाली

- पशुचौपायालाई धेरै कडा, सुख्खा वा पुराना डाँठ भएका जंगली घाँसहरूले पाचन प्रणालीमा असर गर्ने हुँदा यस समयमा पाइने नरम र सजिलै पच्ने हरियो घाँस (जस्तै-नेपियर, गिनी, स्टाइलो, मकै, टियोसिन्टी, मोलाटो, सेटेरिया आदि) खुवाउनुहोस्।
- नेपियर, टियोसिन्टी, प्यारा घाँस तथा अन्य बहुवर्षीय घाँसहरू ४५-६० सेमी उचाइ पुगेपछि काट्नुहोस्। काटेको हरियो घाँस ओतमा राख्नुहोस्।
- वर्षेघाँस लगाउने उपयुक्त समय भएकोले निम्न अनुसारको घाँसेबालीहरू लगाउनुहोस्।

घाँस	सिफारिस क्षेत्र	घाँसको जातहरू	बीउको मात्रा (प्रति हेक्टर)	मलको मात्रा (प्रति हेक्टर)	छर्ने तरिका
मकै	तराई तथा मध्यपहाड	मनकामना, देउती, अरुण	३०-३५ केजी	८०:६०:४०	लाइनमा अथवा हलोको पछाडि
जुनेलो	तराई तथा मध्यपहाड	एमपि चरी, स्थानीय, स्विस सरगम	२५-३० केजी	८०:६०:४०	मकै छरेजस्तै गरी छर्ने
टियोसेन्टी	तराई तथा मध्यपहाड	सिर्सा	३५-४० केजी	८०:६०:४०	लाइनमा अथवा हलोको पछाडि
सुडान	तराई तथा मध्यपहाड	पिपर स्वीटसुडान	१०-१५ केजी	८०:६०:४०	लाइनमा अथवा हलोको पछाडि
बाजरा	तराई तथा मध्यपहाड	जोइन्ट बाज्रा	१०-१२ केजी	८०:६०:४०	लाइनमा अथवा हलोको पछाडि
बोडी	तराई तथा मध्यपहाड	कात्तिके बोडी, आकाश, प्रकाश, सूर्य	४०-५० केजी	२०:६०:४०	मकै छरेजस्तै गरी छर्ने
भटमास	तराई	हार्डी, कब	३०-३५ केजी	२०:६०:४०	लाइनमा अथवा हलोको पछाडि
	मध्यपहाड	लुम्ले, सेती, पूजा			
मस्याङ	तराई तथा मध्यपहाड	स्थानीय	२०-३० केजी	२०:६०:४०	लाइनमा अथवा हलोको पछाडि
जै	उच्च पहाड	गणेश, पार्वती, अमृतधारा	१००-१२० केजी	८०:६०:४०	मकै छरेजस्तै गरी छर्ने

कृषि-मौसम सल्लाह बुलेटिन तयारी गर्ने विज्ञ समूह

क्र.सं	नाम थर	कार्यक्षेत्र	कार्यालय	इ-मेल	सम्पर्क फोन
१	डा. तुलसी प्रसाद पौडेल	पशु आहारा	राष्ट्रिय कृषि वातावरण अनुसन्धान केन्द्र, खुमलटार	harmfree@gmail.com	९८५१११४२७८
२	डा. श्रीप्रसाद विष्ट	माटो विज्ञान	राष्ट्रिय माटो विज्ञान अनुसन्धान केन्द्र, खुमलटार	spvista002@gmail.com	९८५१२७४९८२
३	सूर्य प्रसाद बराल	बागवानी	राष्ट्रिय फलफूलबाली विकास केन्द्र, कीर्तिपुर	spbaral23@gmail.com	९८४१५४८२८४
४	चेतना मानन्धर	बाली रोग	राष्ट्रिय बाली रोग बिज्ञान अनुसन्धान केन्द्र, खुमलटार	chetana.manandhar@gmail.com	९८४१६२४१८१
५	सुदीप कुमार उपाध्याय	कीट बिज्ञान	राष्ट्रिय कीट विज्ञान अनुसन्धान केन्द्र, खुमलटार	sudeeppdl@gmail.com	९८४२४३७१५३
६	डा. संजिव पंडित	पशु स्वास्थ्य	कृषि सञ्चार तथा मानव संशाधन विकास केन्द्र, हरिहरभवन	panditsanjiv2046@gmail.com	९८४५३२९५४२
७	कुमार मणी दाहाल	बागवानी	राष्ट्रिय कृषि वातावरण अनुसन्धान केन्द्र, खुमलटार	kumarmanidahal@gmail.com	९८५१२२२९५५
८	रामेश्वर रिमाल	कृषि-मौसम	राष्ट्रिय कृषि वातावरण अनुसन्धान केन्द्र, खुमलटार	rameshwarrimal@gmail.com	९८५१०४४१३०
९	प्रकाश कुँवर	मत्स्य विज्ञान	राष्ट्रिय मत्स्य अनुसन्धान केन्द्र, गोदावरी	prakash.kunwor66@gmail.com	९८४१५८०२३५

अनुसूची-१: नेपालको मौसम पूर्वानुमानमा प्रयोग हुने शब्दावली

Terms used in Weather Forecasting in Nepal

बादलको अवस्था (Cloud condition)	सफा (Fair)		No clouds in the sky	
	मुख्यतया सफा (Mainly fair)		1/8 to 2/8 (25%) sky covered by cloud	
	आंशिक बदली (Partly cloudy)		3/8 (26%) to 4/8 (50%) sky covered by cloud	
	साधारणतया बदली (Generally cloudy)		5/8 (51%) to 6/8 (75%) sky covered by cloud	
	अधिकांश बदली (Mostly cloudy)		6/8 (76%) to 7/8 (88%) sky covered by cloud	
	पूर्ण बदली (Cloudy)		8/8 (100%) or all sky covered by cloud	
वर्षाको प्रकृति (Nature of Rain)	Temporary or Brief (क्षणिक वर्षा)		Weather phenomena occur for short span of time usually less than two hours	
	Continuous (लगातारको वर्षा)		Weather phenomena occurring regularly and more often throughout the time duration	
	Intermittent (रोकिँदै हुने वर्षा)		Rain occurring and reoccurring at certain intervals	
	Widespread (व्यापक वर्षा)		Weather phenomena extensively throughout an area during specified time duration	
वर्षाको संभाव्यता र यसको क्षेत्र (Rainfall probability in percentage and its coverage)	<10%	None used	Isolated	at one or two places (एक-दुई स्थानमा)
	10-30%	Slight Chance	Widely Scattered	at few places (थोरै स्थानमा)
	30-50%	Chance/possible	Scattered	at some places (केही स्थानमा)
	50-80%	Likely	Fairly widespread	at many places (धेरै स्थानमा)
	>80%	More likely	Widespread	at most places (अधिकांश स्थानमा)
संभावित वर्षाको मात्रा (%) = आँकलन X क्षेत्र, जहाँ आँकलन भन्नाले कुनै स्थानमा वर्षा हुन सक्ने सम्भावना (%) जनाउँदछ भने क्षेत्र भन्नाले तोकिएको स्थानको वर्षा हुनसक्ने संभावित भूभाग (%) जनाउँदछ। उदाहरणका लागि कुनै स्थानको ८०% क्षेत्रमा ५०% वर्षाको आँकलन गरेको अवस्थामा सो स्थानको संभावित वर्षाको मात्रा (%) = ०.५ X०.८ = ४०% हुन आउँछ।				
वर्षाको मात्रा (Rainfall amount based on total accumulated rainfall during 24 hrs.)	Light rain (हल्का वर्षा)		less than 10 mm	
	Moderate rain (मध्यम वर्षा)		10 mm or more but less than 50 mm	
	Heavy rain (भारी वर्षा)		50 mm or more but less than 100 mm	
	Very heavy rain (धेरै भारी वर्षा)		100 mm or more but less than 200 mm	
	Extremely heavy rain (अति भारी वर्षा)		200 mm or more	
समयसिमा (Time Period)	Today (आज)		6 AM to 6 PM	
	Morning (बिहान)		6 AM to Noon	
	Afternoon (अपरान्ह)		Noon to 6 PM	
	Late afternoon (अपरान्हको उत्तरार्ध)		3 PM to 6 PM	
	Evening (साँझ)		6 PM to 9 PM	
	Night (राति)		6 PM to 6 AM (Next day)	

स्रोतः मौसम पूर्वानुमान महाशाखा, नेपाल मौसम विज्ञान विभाग

अनुसूची-२: खैरो फड्के कीराको क्षतिको पहिचान र व्यवस्थापन

कीरा नियन्त्रणको लागी विषादीको प्रयोग कुन बेला गर्ने?

यस कीरालाई धान रोपेको ३० दिनपछि हरेक हप्ता कम्तीमा एक दिन एकपटक धान खेतको निरिक्षण गर्ने र यसरी हेर्दा १ वटा फड्के कीरा प्रतिगाँज धानले गाँज हाल्दादेखि धान पोटाउदासम्म र १० वटा फड्के कीरा प्रतिगाँज धान पोटाउन सुरू गरेपछिको अवस्थामा देखिएमा विषादी प्रयोग गर्नुपर्दछ।

कीराको व्यवस्थापन कसरी गर्ने?

- कीराको प्रकोप देखिन थालेपछि एक हप्ताको अन्तरमा पानी सुकाइदिने।
- कीराको प्रकोप बढ्न लागेपछि सम्पर्क र दैहिक गुण भएका विषादीहरूको १० दिनको अन्तरमा आलोपालो गरी प्रयोग गर्ने। विषादी छनोट गर्दा प्रभावकारी, नेपालमा दर्ता भएका, प्राकृतिक मित्रजीवहरूलाई कम घातक हुने खालका विषादी छनोट गर्ने। विषादीको प्रयोग गर्दा कीट विज्ञ तथा वाली संरक्षण अधिकृतको सल्लाहमा मात्र प्रयोग गर्ने।
- गाँज लाग्ने बेलामा कीराहरू देखिएमा प्रति कट्ठा सिफारीस गरिएको दानादार विषादी जस्तैः फिप्रोनिल ०.३% जि.आर. विषादी ६०० देखी ७५० ग्राम प्रति कट्ठाका दरले खेतमा छिपछिपे पानी भएको अवस्थामा छर्ने।
- रासायनिक विषादीहरू जस्तै- इमिडाक्लोपिड १७.८ एससी ४-८ एमएल वा थायोमिथोक्जाम २५% एसजी ३.२-५ ग्राम वा एसिफेट ७५% एसएल १६ एमएल वा क्लोरोपाईरिफस ५०% ईसी १६ एमएल वा इटोफेप्रक्स १०% ईसी ८ एमएल वा निटेनपाइराम १०% २-५ एमएल प्रति १६ लिटर पानीमा मिसाएर विरुवाको तल्लो भागमा पर्नेगरी छर्कने।

अनुसूची-३: विषादीको प्रयोग गर्दा ध्यान दिनुपर्ने मुख्य कुराहरू

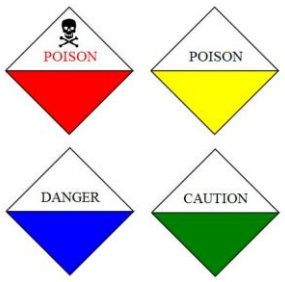

- सकेसम्म हरियो (△) र नीलो (△) लेबल भएको विषादी प्रयोग गर्नुहोस्।
- विषादीको डब्बामा उत्पादन र एक्सपाइरी मिति हेर्नुहोस्।
- सुरक्षित ठाउँमा विषादी राख्नुहोस्।
- सिफारिस गरिए अनुसारको मात्रा प्रयोग गर्नुहोस्।
- विषादी छर्कने वेलामा मुखमा मास्क, हातमा पञ्जा, खुट्टामा जुत्ता र शरीरको नाङ्गो भागमा कपडाले छोप्नुहोस्।
- सकभर कडा घाम लागेको, धेरै हावा लागेको, पानी परिरहेको बेला विषादी नछर्नुहोस्। वर्षातको समयमा विषादी छर्कनै पर्ने भएमा स्टिकर मिसाएर मात्र प्रयोग गर्नुहोस्।
- कुनै पनि विषादी छर्दा जुन दिशाबाट हावा आएको छ त्यही दिशातिर फर्केर कहिल्यै छर्नुहुँदैन अर्थात् जुन दिशाबाट हावा वहेको छ सोही दिशातर्फ फर्केर विषादी छर्ने गर्नुहोस्।
- कुनै पनि विषादी छर्दा विषादी छर्दै अघि बढ्नु हुँदैन अर्थात पछि सर्दै आउनु पर्दछ जसले गर्दा विषादी छरिसकेको ठाँउमा चलाउन नपरोस्।
- कुनै पनि विषादी छरिरहँदा बिचैमा नोजल बन्द भयो भने मुखले फुकेर वा दाँतले खोल्ने गर्नुहुदैन।
- कुनै पनि विषादीको प्रयोग गरे पछि सकेसम्म पुरै शरिर नुहाउनु पर्दछ र हात खुट्टा नधोई कुनै खानेकुरा खान हुँदैन।
- विषादी प्रयोग गरीसकेपछि खाली बट्टा वा सिसी बटुलेर खाल्डोमा पुर्नुहोस् र प्रयोग गरेका उपकरणहरू धोएर राख्नुहोस्।
- विषादी छर्कदा टाउको दुख्ने वा वाक-वाक लाग्ने जस्तो हुन थाल्यो भने तुरुन्त काम छोडेर खुल्ला हावामा केहीबेर बस्नुहोस्। यदि विष लागेको शंका लागेमा नजिकको अस्पताल वा स्वास्थ्य केन्द्रमा जचाउनुहोस्।
- विषादीको किसिम हेरेर विषादी छरेको खेत जग्गाबाट ३ देखि १५ दिनसम्म कुनै पनि खानयोग्य बालीहरू उपभोग गर्न हुँदैन। साथै गाईवस्तु, कुखुरा आदि लाई पनि खुवाउन हुँदैन।
- विषादी प्रयोग गर्ने उपकरणहरू (स्प्रेयर) लाई प्रयोग गरीसकेपछि राम्रोसँग पखाली भण्डारमा राख्नुहोस्।

अनुसूची-४: ब्रोइलर तथा लेयर्स कमर्सियल कुखुराको खोप तालिका

क· ब्रोइलर कुखुराको खोप तालिकाः

कुखुराको उमेर (दिनमा)	रोगको नाम	खोपको नाम	खोप लगाउने तरिका
५-७ दिन	रानीखेत	एन.डि.एफ् वा बी वा आई टु स्ट्रेन	नाक वा आँखामा १/१ थोपा राख्ने वा पिउने पानीमा
८-१२ दिन	गम्बरो	आई.वि.डि. इन्टरमेडियट स्ट्रेन	नाक वा आँखामा १/१ थोपा राख्ने वा पिउने पानीमा
१८ देखि २१ दिन	गम्बरो	आई.वि.डि. इन्टरमेडियट स्ट्रेन	आँखामा
२४-२६ दिन	रानीखेत	लासोटा/एफ	पिउने पानीमा

ख. लेयर्स कमर्सियल कुखुराको खोप तालिकाः

कुखुराको उमेर	रोगको नाम	खोपको नाम	खोप लगाउने तरिका
१ दिन	मरेक्स	सि.भि. १९८८ वा एच.भि.टि.	१ एमएल छाला मुनि
५-७ दिन	रानीखेत	एन.डि.एफ् वा बी वा आइ टु स्ट्रेन	नाक वा आँखामा १/१ थोपा राख्ने वा पिउने पानीमा
८-१२ दिन	गम्बोरो	आइ.वि.डि. इन्टरमेडियट स्ट्रेन	नाक वा आँखामा १/१ थोपा राख्ने वा पिउने पानीमा
१८-२१ दिन	गम्बोरो	आइ.वि.डि. इन्टरमेडियट स्ट्रेन	नाक वा आँखामा १/१ थोपा राख्ने वा पिउने पानीमा
२४-२६ दिन	रानिखेत, आइ.बि.	एन.डि. लासोटा र आइ.बि.	पिउने पानीमा
४२ दिन	फाउल पक्स	फाउल पक्स	पखेटामा
४९-५० दिन	रानीखेत, आइ.बि.	एन.डि. लासोटा र आइ.बि.	पिउने पानीमा
८-१० हप्ता	रानीखेत	आर. २ .बि	मासुमा
१२-१४ हप्ता	फाउल पक्स	फाउल पक्स	पखेटामा (विङ्ग वेभ)
१४ हप्ता	आइ.बि.	आई.बि.एच. १२०	पिउने पानीमा
१५ हप्ता	रानीखेत	एन.डि. लासोटा	पिउने पानीमा
१६ हप्ता	रानीखेत र आइ.बि.	एन.डि. आइ.वि किल्ड	०.५ एमएल मासुमा

अनुसूची-५: एकिकृत माछापालनको लागि पोखरीमा माछा भुराको अनुपात

क्र.सं	माछाको जात	सातवटै जातहरू पाल्दा	चाइनिज कार्प मात्र पाल्दा	छडी माछा पाल्दा	कैफियत
१	कमन कार्प	२५%	३५%		बिगहेड तथा भाकुर दुवै मिलाएर वा एक-अर्काको सट्टामा राख्न सकिन्छ।
२	सिल्भर कार्प	३५%	४५%		
३	बिगहेड कार्प वा भाकुर	१०%	१५%	४०%	
४	ग्रास कार्प	५%	५%		
५	रहु	१०%		३०%	
६	नैनी	१५%		३०%	
जम्मा		**१००%**	**१००%**	**१००%**	